

ابیات حضرت سید الشهداء علیه السلام در شب عاشورا

مهلت خواستن حضرت سید الشهداء علیه السلام در شب عاشورا برای نماز و قرآن و دعا و

استغفار

از حضرت صادق علیه السلام روایت است که: تاسوعا روزی است که: حضرت امام حسین علیه السلام را با اصحابش محاصره کردند؛ و لشگریان شام اطراف او را گرفتند: و شترهای خود را در آنجا خوابانیدند، و پسر مرجانه، و عمر بن سعد به فراوانی لشگر خود مسرور شدند. زیرا که حسین علیه السلام را ضعیف دیدند، و بیقین دانستند که: دیگر از اهل عراق کسی برای یاری او نمی آید، و او را مدد نمینماید. **بِأَبِي الْمُسْتَضْعَفِ الْغَرِيبِ** (پدرم به فدای غریبی که ستمگران او را ضعیف شمردند)

عمر بن سعد فریاد زد: سوار شوید، و نزدیک سراپرده حسین بروید. حضرت در جلوی خیمه خود سر بر زانو نهاده، و در حالیکه به شمشیرش تکیه زده بود، چُرت مختصری او را گرفته بود که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم را می بیند که: باو میگوید: **إِنَّكَ صَائِرٌ (تَرُوْحُ - خ ل) إِلَيْنَا عَنْ قَرِيبٍ**.^۱ حضرت زینب صدای حرکت لشگریان را شنید؛ و حضور امام حسین آمد و گفت: دشمن بما نزدیک شده است.

امام حسین علیه السلام به برادرش: عَبَّاسُ گفت: **ازْكَبْ - بِنَفْسِي أَنْتَ - حَتَّى تَلْقَاهُمْ وَ أَسْأَلَهُمْ عَمَّا**

جَاءَهُمْ؟! وَ مَا أَلْدَى يَرِيدُونَ؟!!

(سوار شو - جانم بفدایت - و این سپاه را دیدار کن؛ و از آنها پرس: چرا آمده اید؟! و چه میخواهید؟! عباس سوار شد، و با بیست نفر سواره که در میان آنها زُهَيْرُ بْنُ الْقَيْنِ، وَ حَبِيبُ بْنُ مَظَاهِرٍ بود به نزد آنها آمد؛ و مطلب را پرسید. گفتند: امر امیر: عبید الله بن زیاد آمده است که: به شما بگوئیم: یا بر حکم او تسلیم شوید؛ و یا با شما جنگ نمائیم!

عباس برگشت، تا این پیغام را به برادرش بدهد - در اینحال همراهان عباس نزد سپاه ایستادند، و شروع به موعظه و اندرز نمودند. حبیب بن مظاهر به آنها گفت: قسم به خدا که: در فردای قیامت، شما که برخدا وارد می شوید؛ بد قومی خواهید بود که: ذریه و عترت، و اهل بیت پیغمبرش را کشته باشد! و نیز عبادت کنندگان این شهر را که شبها در سحرگاه به تهجد، قیام دارند؛ و ذکر خدا را بسیار می نمایند، بکشید!

عزرة بن قیس باو گفت: تو تا آن مقداری که در توان داری، خودستائی میکنی! زُهَيْرُ پاسخ را داد که: ای عزرة! خداوند او را ستوده، و هدایت نموده است. ای عزرة! من ترا قسم میدهم بخداوند که: از آنان نباشی که

^۱ نفس المهموم، ص ۱۳۷.

^۲ ارشاد مفید، طبع سنگی، ص ۲۴۹ و تاریخ طبری، طبع مطبعة استقامت سنه ۱۳۵۸، ج ۴، ص ۳۱۵، والکامل فی التاريخ، ابن اثیر، طبع اول ج ۳، ص ۲۸۴ و مقتل مقرر ص ۲۳۰.

پرچم ضلالت را، در کشتن نفوس طاهره، یاری کنند!

عزرة گفت: ای زهیر تو در نزد ما از شیعیان اهل البیت محسوب نبودی؛ و بر غیر رأی و طریقه ایشان بودی!

زهیر گفت: **أَفَلَسْتَ تَسْتَدِلُّ بِمَوْقِفِي هَذَا أَنِّي مِنْهُمْ** (آیات تو از این موقفی که من فعلاً دارم؛ نمیتوانی پی ببری که من از ایشانم!؟)

سوگند بخدا: من هیچوقت نامه‌ای به سوی او ننوشتم، وقاصدی را به حضور او نفرستادیم، و هیچگاه وعده نصرت و یاریم را به وی نداده‌ام. ولیکن در بین راه با او برخورد کردم. و چون او را دیدم، به یاد رسول خدا، و مکانت و منزلت او، در نزد وی افتادم؛ و دانستم که: از دست دشمن بر سر او چه خواهد آمد؟ و رأی من بر آن شد که: او را نصرت کنم، و از یاران و حزب او باشم. و جان خود را فدای جان او کنم، تا حق خدا، و حق رسولش را که شما ضایع نمودید؛ من حفظ کرده باشم!

عباس برگشت و آنچه را که آنقوم گفته بودند، به برادرش حسین علیه السلام اعلام نمود.

حضرت فرمود: **أَرْجِعْ إِلَيْهِمْ وَاسْتَمِهِلْهُمْ هَذِهِ الْعَشِيَّةَ إِلَى غَدٍ؛ لَعَلَّنَا نُصَلِّيَ لِرَبِّنَا اللَّيْلَةَ، وَنَدْعُوهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ؛ فَهُوَ يَعْلَمُ أَنِّي أَحِبُّ الصَّلَاةَ لَهُ وَتِلَاوَةَ كِتَابِهِ، وَكَثْرَةَ الدَّعَاءِ وَالِاسْتِغْفَارِ.**

(ای عباس! به نزد آنان برگرد! و این یک شب را تا فردا از آنها مهلت بگیر! شاید برای پروردگاران در این شب، نماز بخوانیم، و او را بخوانیم، و استغفار کنیم. چون خدا میداند که: من نماز، و تلاوت قرآن، و کثرت دعا، و استغفار را دوست میدارم.)

عباس علیه السلام بازگشت؛ و مهلت گرفت. و فرستاده‌ای از نزد عمر بن سعد آمد، و در جائیکه آواز رس بود، بایستاد و گفت: ما شما را تا فردا مهلت دادیم؛ اگر تسلیم شدید؛ شما را به نزد امیرعبیدالله بن زیاد، میفرستیم؛ و اگر سرباز زدید، ما شما را رها نخواهیم نمود! [۲۹]^۱

امام حسین علیه السلام، اصحاب خود را جمع نمود، و خطبه‌ای ایراد کرد، و حمد و ثنای خدا را بجای آورد؛ و پس از مدح و تمجید از این یاران باوفا و با صفا فرمود: **جَدُّ مِنْ رَسُولِ خِدا صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، بِهِ مِنْ خَبَرِ دَادِهِ اسْتِ، إِنَّنِي سَأَسْأَلُ إِلَى الْعِرَاقِ فَأَنْزِلُ أَرْضاً يُقَالُ لَهَا عَمُورٌ، أَوْ كَرْبَلَا؛ وَفِيهَا أَسْتَشْهَدُ، وَقَدْ قَرَّبَ الْمُؤَعِدُ.**^۲

^۱ [۲۹] ارشاد مفید ص ۲۴۹، و تاریخ طبری، ج ۴، ص ۳۱۵ تا ص ۳۱۷، الکامل، ج ۳ ص ۲۸۵، البداية و النهايه ابن كثير، ج ۸، ص ۱۷۶، و اعلام الوری ص ۱۴۱.

^۲ [۳۰] مقتل مقرر ص ۲۳۳ از اثبات الرجعة، فضل بن شاذان.

(من حتماً به سوی عراق کشانده می شوم و برده می شوم؛ و در زمینی که بآن عموریا کربلا گویند فرود می آیم؛ و در آنجا به شهادت میرسم؛ و اینک آن موعد، نزدیک شده است.

اینک به شما اجازه دادم که: همگی متفرق گردید؛ و من ذمام و بیعت را از شما برداشتم. اینک شب فرارسیده است؛ و شما را در زیر پوشش خود گرفته است؛ آن پوشش را همچون شتر راهواری گرفته، و هر کدام از شما دست یکی از مردان اهل بیت مرا بگیرد و برود! خداوند بهمه شما پاداش خیر دهد! بروید و متفرق

شوید در شهرهای خود و اوطان خود **فَإِنَّ الْقَوْمَ أَنَّمَا يُطَلَّبُونَ**؛ **وَلَوْ أَصَابُونِي لَدَهَلُوا عَنِّي**!

(زیرا که این قوم فقط مرا میخواهند، و مرا طلب می نمایند؛ و اگر دستشان به من برسد، از جستجوی غیر

از من دست بر میدارند)

برادران، و پسران و پسران برادر، و پسران عبدالله بن جعفر گفتند: خدا ما را پس از تو زنده نگذارد! ما این کار را نمیکنیم تا بعد از تو زنده بمانیم. اولین کسی که بدینگونه پاسخ داد حضرت عباس بن علی بود و سپس هاشمیون به پیروی از او.

اولاد عقیل، و مسلم بن عوسجه، و زهیر بن القین هر کدام برخاستند؛ و به نحوی کریمانه و بزرگوارانه با لسانی عجیب شرمندگی خود را از اینکه ما چرا یک جان بیشتر نداریم؛ تا آنرا در راه تو ایثار کنیم بیان داشتند^۱ شب عاشورا سخت ترین شبی بود که بر اهل بیت رسالت گذشت. زیرا مکاره، و مصائب، و اعلام خطر از دولت جائره بنی امیه قطعی بود؛ و صدای ولوله زنان، و صیحه کودکان از شدت عطش، و انقلاب عظیم، قیامتی را بر پا کرده بود.

آبیات حضرت سید الشهداء علیه السلام در شب عاشورا؛ و بیهوش شدن حضرت عقیل بنی هاشم:

زینب کبری سلام الله علیها

حضرت سجاد: علی بن الحسین علیه السلام گفتند: در آن شبی که پدرم فردایش کشته شد، من نشسته بودم، و عمّه ام زینب از من پرستاری مینمود؛ ناگاه پدرم برخاست، و در خیمه دیگر رفت و حوی [۳۲۲] را که غلام آزاد شده ابوذر غفاری بود، و در فن اسلحه سازی مهارت داشت، با خود برد؛ و پدرم با خود این اشعار را میخواند:

يا دَهْرُ أَفْ لَكَ مِنْ خَلِيلٍ *** كَمْ لَكَ بِالْإِشْرَاقِ وَالْأَصِيلِ (۱)

^۱ ارشاد مفید، ص ۲۵۰، و تاریخ طبری، ج ۴، ص ۳۱۷، و الکامل، ج ۳، ص ۲۸۵، والبداية و النهاية ج ۸، ص ۱۷۶ و ص ۱۷۷ (ومقتل مقرر ص ۲۳۴).

^۲ در کتاب دمع السجوم ص ۱۱۷ گفته است: حوی با فتح حاء مهمله، و یاء مشدده، ر وزن سری به ضبط مرحوم محدث قمی صاحب تالیف نفس المهموم؛ و با ضمه حاء و فتح و او به ضبط تاریخ طبری، مولای ابوذر غفاری بود. یعنی غلام آزاد شده او.

مِنْ صَاحِبٍ وَطَالِبٍ قَتِيلٍ *** وَالِدُهُرًا لَا يَفْنَعُ بِالْبَدِيلِ (۲)
وَإِنَّمَا الْأَمْرُ إِلَى الْجَلِيلِ *** وَكُلُّهُ حَى سَالِكِ سَبِيلِي (۳)

۱- اف باد بر تو ای روزگار؛ بد دوستی هستی! چه بسیار در وقت صبح و در وقت شب که گذشته است؛

۲- تو یار و همنشین خودت، و طالب حق را کشته ای! و روزگار بدل قبول نمیکند. و به بدل قناعت

نمیورزد.

۳- و فقط، امر و اراده بدست خداوند بزرگ است. و هر یک از افراد زندگان، بهمان راهی میروند که:

من میروم.

پدرم این ابیات را دوبار، و یا سه بار تکرار کرد؛ تا من مقصودش را دریافتم، گریه گلوی مرا گرفت؛ و من آنرا بازگردانیدم، و خودداری و سکوت نمودم، و دانستم که: بلا فرود آمده است. و اما عمه ام زینب، آنچه را که من شنیدم، او هم بشنید؛ ولی از آنجا که رقت قلب، و زاری و نمودن شیوه و سرشت زنان است؛ نتوانست خود را نگهدارد.

وَبَتَّ تَجْرُ ذِيلَهَا حَاسِرَةً حَتَّى انْتَهَتْ إِلَيْهِ وَ قَالَتْ وَ اُنْكَالَاهُ! لَيْتَ الْمَوْتُ اَعَدَّ مِنِّي الْحَيَوَةَ. الْيَوْمَ مَاتَتْ اُمِّي
فَاطِمَةُ، وَ اَبِي عَلِي، وَ اَخِي الْحَسَنُ! يَا خَلِيفَةَ الْمَاضِي، وَ تِهَالِ الْبَاقِي!

(برجست، با سر برهنه، در حالیکه دامنش به زمین می کشید، به نزد پدرم خود را رسانید؛ و گفت: وای ازین مصیبت! کاش مرگ مرا در کام خود میگرفت؛ و به زندگی من خاتمه داده بود. امروز مادرم فاطمه، و پدرم علی، و برادرم حسن از دنیا رفتند! ای جانشین گذشتگان من؛ و ای پناه و یاور بازماندگان من!)
برادرش فرمود: يَا اُخِيَةُ! لَا يَذْهَبَنَّ بِحِلْمِكَ الشَّيْطَانُ! لَوْ تَرَكَ الْقَطَا لَنَام. ^۱ و آشک در چشمانش حلقه زد.

^۱ در دمع السجوم ص ۱۱۷ گفته است: قطا مرغی است که نام او بفارسی اسفرود است. و بترکی باقرقره، و معروف به سنگ خوار است برای آنکه در سنگستانها بسیار می باشد نه آنکه راستی سنگ خورد انتهى و در برهان قاطع گفته است: قطاه بضم أول و ثانی بآلف کشیده و بتازده بلغت رومی مرغیست که آنرا بفارسی سنگ خوارک گویند، و در عربی کفل اُسب را گویند که جای سوار شدن ردیف است؛ و در لغت نامه دهخدا گوید: قطا مرغی است که بفارسی آنرا سنگخوار گویند و گویند که آواز کردن قطا در بیابان مسافران را دلیل باشد که: در اینجا آبست (آندراج) و در جامع الشواهد در بیت عباس بن أحنف:

بَكَيْتُ اَلِي سِرْبَ الْقَطَا اِذْ مَرَرْتُ بِى فَقُلْتُ وَ مِثْلِي بِالْبُكَاءِ جَدِيرُ
اَسْرَبَ الْقَطَا هَلْ مَن يُعِيرُ جَنَاحَهُ لَعَلِّي اِلَى مَن قَدْ هَوَيْتُ اَطِيرُ

گفته است: القطا کعصا جمع قطة با قاف و طاء مهمله و تاء مثناة مثل قنات طائری است معروف. أما میدانی در مجمع الامثال ج ۲ ص ۱۷۴ در تحت شماره ۳۲۳۰ گوید: لو ترک القطا لنام ليلامثالی است؛ و اصل آن راجع به عمرو بن مامة بوده است که بر قومی از قبیله مراد وارد شد، و ایشان شبانه برای دیدار او آمدند، و بدین جهت مرغان قطا را از اماکن و آشیانه های خود بپراکندند. زن عمر و بن مامة چون دید، مرغان قطا در شب به پرواز آمده اند، به شوهر خود نهیب زد، و او را مؤاخذه نمود، شوهرش گفت: انما

(ای خواهرک مهربان من! صبرت را شیطان نبرد؛ اگر صیادان میگذاشتند، مرغ قطا در آشیانه و لانه خود میخوابید).

عمه ام گفت: **يا وَيْلَتَاهُ! أَفْتُغَصَّبُ نَفْسِكَ اغْتِصَابًا؟ فَذَاكَ أَقْرَحُ لِقَلْبِي وَأَشْدُّ عَلَى نَفْسِي!**

(ای وای بر من! پس تو را به ستم میگیرند؟! واین بیشتر دل مرا جریحه دار و آزرده میکند، و تحملش بر جان من دشوارتر است!) آنگاه چنان سیلی بر چهره خود زد، و گریبان چاک نمود که: بیهوش بر روی زمین بیفتاد.

حضرت امام حسین علیه السلام برخاست، و آب بر روی او پاشید؛ تا بیهوش آمد، و به او گفت:

يا أُخْتَاهُ اتَّقِي اللَّهَ وَتَعَزِّي بِعِزِّ اللَّهِ أَوْ اعْلَمِي أَنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ يُمُوتُونَ؛ وَأَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ لَا يَمُوتُونَ؛ وَأَنَّ كُلَّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَ اللَّهِ الَّذِي خَلَقَ الْخَلْقَ بِقُدْرَتِهِ؛ وَيَبْعَثُ الْخَلْقَ وَيَعُودُونَ وَهُوَ قَرْدٌ وَحَدُّهُ (جَدِّي خَيْرٌ مِنِّي خ ل) أَبِي خَيْرٌ مِنِّي؛ وَ أُمِّي خَيْرٌ مِنِّي، وَأَخِي خَيْرٌ مِنِّي (وَلِي خ ل) وَلِكُلِّ مُسْلِمٍ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أُسْوَةٌ.

(ای خواهر من، تقوای الهی راپیشه گیر؛ و به شکیبائی از جانب خداوند، خود را تسلی بده! وبدان که: أهل زمین میمیرند؛ و أهل آسمان باقی نمیماند؛ و هر چیزی فانی گردد مگر وجه خدا: آن خدائیکه مخلوقات را به قدرت خود آفرید؛ و آنها را بر میانگیزاند؛ و باز میگرداند، درحالیکه خودش فرد و تنها است. جد من بهتر از من بود؛ پدرم بهتر از من بود؛ مادرم بهتر از من بود؛ برادرم بهتر از من بود. و من و هر مسلمانی باید به رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ تَأْسَى جَوْنِيْم!)

نیست زینب، وقت بیهوشی تو *** تنگدل شد شه، زخاموشی تو

بلبل عشقی، تو بر گل زنده ای *** پیش گل، برصد نوا زیننده ای

گل بدست آمد، کجا شد جوش تو؟ *** یا زبوی گل زسر شد هوش تو؟

برتو گرید دیده گل بی حساب *** بهر بی هوشان، روا باشد گلاب [۳۴]

يا أُخِيهٖ إِنَّهُ أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ فَابْرِي قَسَمِي! لَا تَشْقِي عَلَيَّ جَبِيًّا؛ وَلَا تَحْمِشِي عَلَيَّ وَجْهًا؛ وَلَا تَدْعِي عَلَيَّ بِالْوَلِيلِ

هی القطا (اینها فقط مرغان قطا هستند) زن گفت: لوترک القطا لنام لایلا (اگر آنها را وامیگذارند در شب میآرمیدند) واین را مثل میزنند برای کسیکه بدون اراده و اختیارش، او را برکاریکه خوشایندش نیست، إکراهاً و إجباراً وادار می کنند. انتهی در لغت نامه لاروس عربی به عربی در ماده قطو، گفته است: القطا: جنس طیر من فصيلة الجونیات (و در ماده جون گفته است: الجونی: نوعی است از قطا که شکم و بالهایش، سیاه است و جمع آن جُون است) و سپس گفته است: واحد آن قطة است و انواع آن بسیار است. و همگی شبیه به کبوتر هستند؛ و در هدایت به آن مثل میزنند: و الناس أهدى فی القبیح من القطا و أضل فی الحسنی من الغربان و شکل آنرا شبیه به کبوتر آورده است.

^۱ این ابیات رابه مناسبت از دیوان زبده الأسرار ص ۱۸۳، در میان روایت آوریم.

وَالثُّبُورِ إِذَا أَنَا هَلَكْتُ!^۱

(ای خواهرک من، من به تو سوگند میدهم؛ سوگند مرا راست گردان! گریبانت را برای من چاک مزن! وچهره ات را مخراش؛ وچون من بمیرم واویلا مگو! و زاری وشیون بلند مکن! حضرت سجّاد میگوید: در اینحال زینب را به نزد من آورد وبنشانید، و نزد اصحاب رفت؛ و همه شب به نماز، و تلاوت قرآن، و دعا و استغفار مشغول بود. و تا به صبح به تضرّع ایستاده بود، و اصحابش نیز همینطور بودند، و از خیمه آنها صدائی مانند زنبور عسل از زمزمه قرآن، و تلاوت کتاب خدا، و مناجات بلند بود. نفس المهموم ص ۱۴۱ بدنبال اینمطلب گوید: همانطور که امام زمان عجل الله فرجه، در این باره گفته اند:

كَانَ لِلْقُرْآنِ سَنَدًا وَكَلَامًا مَّعْصُومًا.

وَفِي الطَّاعَةِ مَجْتَهِدًا حَافِظًا لِلْعَهْدِ وَالْمِيثَاقِ؛ نَاكِبًا عَنِ سُبُلِ الْفُسَاقِ؛ بَاذِلًا لِلْمَجْهُودِ؛ طَوِيلَ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ زَاهِدًا فِي الدُّنْيَا زُهْدَ الرَّاحِلِ عَنْهَا؛ نَاطِرًا إِلَيْهَا بِعَيْنِ الْمُسْتَوْحِشِينَ مِنْهَا.

(او برای قرآن تکیه گاهی بود؛ و برای اُمّت بازوی توانائی؛ و در إطاعت خداوند کوشا بود، عهد و میثاق را حفظ مینمود؛ و از راه متجاوزان برکنار بود، تمام طاقت خود را بذل میکرد؛ رکوع و سجود را طولانی مینمود؛ در دنیا بطوری بی رغیب بود که تو گوئی میخواهد از آن رخت بربندد و کوچ کند؛ و با نگاه اشخاص وحشت دار از دنیا، دنیا می نگرست.)

به نقل از کتاب نور ملکوت قرآن جلد ۱

^۱ ارشاد، ص ۲۵۱، ص ۲۵۲. و تاریخ طبری، ج ۴، ص ۳۱۸ و ص ۳۱۹. و الکامل، ج ۳، ص ۲۸۵، ص ۲۸۶ و البداية و النهاية، ج ۸، ص ۱۷۷ و مقتل مقرر طبع دوم نجف ص ۲۳۹ و ۲۴۰.